

WYBORY PREZYDENCKIE W REPUBLICIE GRUZJI W 2013 ROKU – KONIEC ERY MICHEILA SAAKASZWILEGO

Wojtasiewicz Wojciech. Presidential Elections in the Republic of Georgia in 2013 – the end of Micheil Saakaszwili's Era.

The aim of the article is to show issues connected with presidential elections of 27 October 2013 in the Republic of Georgia, when Giorgi Margvelaszvili was chosen President.

The introduction presents the political situation of Georgia after the presidential elections of 2012, which saw the victory of the Georgian Dream coalition of Bidzina Iwaniszvili, and ended the nine year rule of the United National Movement of Mikheil Saakaszwili.

The article later elaborates on the issue of by-elections for the Georgian parliament of December 2013, pre-election polls, profiles of presidential candidates and the election campaign.

In conclusion, the results of the presidential elections are presented, as well as the oath-taking ceremony, first actions of the newly-elected president and the end of Mikheil Saakaszwili's second and last term in office. The political positions of new leaders of Georgia - President Giorgi Margvelaszvili and Prime Minister Irakli Garibaszvili have also been analysed.

Key words: Mikheil Saakaszwili, Bidzina Iwaniszvili, Giorgi Margvelaszvili, Dawid Barkarze, Nino Burdjanadze, Irakli Garibaszvili, United National Movement, Georgian Dream, 2013 presidential elections in Georgia, 2012 parliamentary elections in Georgia.

Odbyte 27 października 2013 r. wybory prezydenckie w Republice Gruzji zakończyły drugą i ostatnią kadencję prezydenta Micheila Saakaszwilego i tym samym stały się symboliczną datą zamykającą rządy tzw. ekipy reformatorów, sprawującej władzę od „rewolucji róż”, do której doszło w listopadzie 2003 r.¹ Do utraty części władzy przez Zjednoczony Ruch Narodowy (ZRN) przyczyniły się wybory parlamentarne z października 2012 r., w wyniku których do władzy doszła koalicja Gruzińskie Marzenie.

Wybory 2013 roku doprowadziły do przejęcia całkowitej kontroli nad państwem przez ekipę skupioną wokół najbogatszego Gruzina, Bidziny Iwaniszwilego, i tym samym zakończyła proces koabitacji². Wybory prezydenckie w Gruzji w 2013 r., wbrew stanowisku wielu ekspertów i komentatorów, miały spore znaczenie dla politycznej przyszłości tego kraju.

Wyniki wyborów parlamentarnych – październik 2012

Wybory parlamentarne w październiku 2012 r. w Gruzji zakończyły się niespodziewanym zwycięstwem koalicji Gruzińskie Marzenie³. Głosowało na nią 54,97% wyborców (85 na 150 mandatów), natomiast na ugrupowanie prezydenta Micheila Saakaszwilego, ZRN – 40,34% (65 mandatów)⁴. Pozostałe partie polityczne nie przekroczyły pięcioprocentowego progu wyborczego (Ruch Chrześcijańsko-Demokratyczny – 2,05%, Partia Pracy – 1,24% oraz Nowa Prawica – 0,43%)⁵.

Zwycięska koalicja powołała rząd, na którego czele stanął jej lider, Bidzina Iwaniszwili⁶. Kolejne miesiące przynosiły systematyczny wzrost poparcia dla Gruzińskiego Marzenia, natomiast pokonany ZRN zajmował coraz słabszą pozycję w sondażach politycznego zaufania. Ekipa rządząca

¹ J. Wheatley, *Georgia from National Awakening to Rose Revolution. Delayed Transition in the Former Soviet Union*, Berlin 2005, s. 181; R. Grodzki, *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008. Przyczyny–przebieg–skutki*, Zakrzewo 2009, s. 48.

² M. Olejnik, *Dylematy współczesnej Gruzji. Wywiady z przedstawicielami gruzińskich elit społecznych i politycznych przeprowadzone w latach 2010–2011*, Toruń 2012, s. 301–302.

³ K. Strachota, *Opozycja wygrywa wybory w Gruzji*, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 32 (233), 3 X 2012, (kopia w zbiorach autora).

⁴ J. Nichol, *Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests*, „Congressional Research Service. Report for Congress”, 24 I 2013, <http://fpc.state.gov/documents/organization/203729.pdf>, s. 36, (dostęp: 11 V 2014).

⁵ J. Nichol, *Georgia's October 2012 Legislative Election: Outcome and Implications*, „Report for Congress. Congressional Research Service”, 15 X 2012, <http://www.fas.org/spp/crs/row/R42777.pdf>, s. 3, (dostęp: 11 V 2014).

⁶ M. Matusiak, *Gruzja: Bidzina Iwaniszwili przedstawia rząd*, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 33 (234), 10 X 2012, (kopia w zbiorach autora); W. Wojtasiewicz, *Rząd Iwaniszwilego skompletowany*, Portal Nowej Europy Wschodniej, 19 X 2012, http://www.new.org.pl/2012-10-19,rzad_iwaniszwilego_skompletowany.html, (dostęp: 11 V 2014).

zainicjowała ponadto proces rozliczania polityków i funkcjonariuszy obozu politycznego prezydenta Micheila Saakaszwilego z błędów i zaniechań, które popełnili w trakcie dziesięcioletnich rządów. W ramach tych działań m.in. aresztowano i postawiono zarzuty byłemu premierowi Wanowi Merabiszwilemu, byłemu ministrowi obrony i spraw wewnętrznych Baczo Achalaji, byłemu ministrowi zdrowia Zurabowi Cziaberaszwilemu oraz byłemu szefowi sztabu gruzińskiej armii generałowi Giorgiemu Kalanadzemu. Wszystko to spowodowało osłabienie odsuniętego od władzy ugrupowania⁷. Rządzący Gruzją po raz pierwszy w najnowszej historii kraju zmuszeni byli funkcjonować w nieznanej dla siebie konfiguracji politycznej, czyli koabitacji nowego rządu ze starym prezydentem, którego kadencja miała trwać jeszcze rok. Stan ten wywoływał szereg napięć i konfliktów. Obydwa obozy polityczne ze wzrastającym niepokojem wyczekiwały wyborów prezydenckich jesienią 2013 r. Miały one stać się dla Gruzji potwierdzeniem dominacji na gruzińskiej scenie politycznej i ostatnim akordem przejęcia pełni władzy państwa. Dla ZRN stanowiły natomiast szansę na odrobienie politycznych strat i utrzymanie stanowiska głowy państwa. Przeprowadzane i publikowane sondaże poparcia politycznego wskazywały mniej więcej do lata 2013 r., że kandydat rządzącej koalicji bez większego trudu zostanie wybrany nowym prezydentem Gruzji, zwyciężając najpewniej już w pierwszej turze.

Sytuacja ta zmieniła się, gdy ujawniono nazwisko nominata Gruzjińskiego Marzenia. Okazało się, że jednak nie może on liczyć na tak duże poparcie gruzińskiego społeczeństwa, jak wskazywały na to wcześniejsze badania opinii.

Prerogatywy prezydenta

Prezydent Gruzji, który został wybrany jesienią 2013 r., ma znacznie ograniczone prerogatywy w stosunku do prerogatyw, które posiadał Micheil Saakaszwili. Związane jest to ze zmianą systemu prezydenckiego na parlamentarno-gabinetowy, którą przyniosła nowelizacja gruzińskiej ustawy zasadniczej uchwalona 15 października 2010 r. Nowelizacja ta weszła w życie dopiero po wyborach prezydenckich w 2013 r.⁸

W jej wyniku prezydent, dotychczas odgrywający centralną rolę w gruzińskim systemie politycznym, wprawdzie nadal jest głową państwa, ale pozbawiony został znacznej części kompetencji, które przejął rząd⁹. Prezydent stracił m.in. prawo inicjatywy ustawodawczej, a realizując politykę zagraniczną, potrzebuje zgody rządu na prowadzenie rozmów i podpisywanie umów międzynarodowych.

Po wprowadzonych zmianach rząd stał się zwierzchnim organem władzy wykonawczej zarówno w dziedzinie polityki wewnętrznej, jak i zagranicznej. Premier powoływany jest przez większość parlamentarną (a nie, tak jak do tej pory, mianowany przez prezydenta), a dopiero potem, wraz z ministrami, zatwierdzany przez legislaturę. Oprócz tego szef rządu ma wyłączny wpływ na skład gabinetu (dotąd ministrów obrony i spraw wewnętrznych mianował prezydent), a także na obsadę gubernatorów. Zostało mu również przekazane prawo kontrasygnaty dekretów prezydenckich (z wyjątkiem czasu wojny), nominacji na stanowiska dowódcze w armii i powoływania ambasadorów¹⁰. W perspektywie długoterminowej reforma ma wzmocnić rolę parlamentu oraz ułatwić odrzucanie wet prezydenta¹¹.

Projekt nowelizacji konstytucji był opiniowany przez Komisję Wenecką, ciało doradcze Rady Europy, która uznała go za krok w dobrym kierunku, wytykając jednak brak równowagi sił w nowym systemie politycznym spowodowany dominacją premiera¹². Wydaje się, że rzeczywistym celem

⁷ J. Brodowski, W politycznym klinchu, „Nowa Europa Wschodnia”, nr 2 (28), 3 IV 2013, s. 70; I. Natsvilishvili, Former interior minister and chief of staff arrested, nr 638, 9–15 XI 2012, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=10591, (dostęp: 11 V 2014).

⁸ M. Matusiak, Reforma konstytucyjna w Gruzji: zmieniać, aby zachować?, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 35 (153), 20 X 2010, (kopia w zbiorach autora).

⁹ B. Chedia, Constitutional reform in Georgia as a result of its political instability, „Central Asia and the Caucasus. Journal of Social and Political Studies”, vol. 12, Issue 2, II 2011, s. 1, (kopia w zbiorach autora).

¹⁰ J. Nichol, Georgia: Recent Developments and U.S. Interests, „Report for Congress. Congressional Research Service”, 15 VI 2011, s. 2, (kopia w zbiorach autora).

¹¹ W. Wojtasiewicz, Reforma konstytucyjna w Republice Gruzji (2010 rok) i jej wpływ na kształt sceny politycznej po wyborach parlamentarnych (2012 rok) i prezydenckich (2013 rok), w: Gruzja – między wschodem a zachodem, red. M. Marcinko, K. Masiuk, Kraków–Warszawa 2012, s. 46.

¹² A. Konopelko, Kierunki modernizacji ustrojowej krajów regionu Kaukazu Południowego, w: Rozpad ZSRR i jego konsekwencje dla Europy i świata. Wspólnota Niepodległych Państw, red. M. Smoleń, M. Lubina, Kraków 2011, s. 239.

reformy było to, aby po zakończeniu drugiej kadencji prezydenta Saakaszwilego dotychczasowy układ sił i kurs polityczny nie zmieniły się. Utrzymanie dominacji ZRN na gruzińskiej scenie politycznej umożliwiłoby bowiem Micheilowi Saakaszwilemu pozostanie u władzy bez konieczności – niezgodnej z konstytucją – walki o trzecią kadencję prezydencką. Obejmując stanowisko premiera, miałby bowiem prerogatywy porównywalne do prezydenckich¹³. Realizację tej koncepcji zablokowały jednak porażka wyborcza ZRN i przejście władzy przez koalicję Gruzjińskie Marzenie.

Po zwycięstwie wyborczym Bidzina Iwaniszwili początkowo wezwał Micheila Saakaszwilego do podania się do dymisji, następnie się z tego apelu wycofał¹⁴. W Gruzji odbywały się demonstracje antyprezydenckie oraz zbierano podpisy pod petycją o zorganizowanie referendum odwołującego Micheila Saakaszwilego z zajmowanej pozycji. Koalicja rządząca wystąpiła ponadto z projektem ograniczającym prerogatywy wciąż urzędującego prezydenta, obawiając się, że będzie on chciał przedterminowo rozwiązać parlament (taka możliwość istniała według zapisów ówczesnej gruzińskiej konstytucji w okolicach kwietnia 2013 r., czyli sześć miesięcy po wyborach parlamentarnych i sześć miesięcy przed końcem kadencji prezydenta). Propozycja Gruzjińskiego Marzenia wywołała ostry polityczny konflikt z opozycyjnym ZRN. Spór ten zakończył się jednak kompromisem i przegłosowaniem w marcu 2013 r. poprawek do konstytucji¹⁵. W myśl tych ostatnich prezydent Micheil Saakaszwili – gdyby doszło do wcześniejszej dymisji gabinetu Bidziny Iwaniszwilego – straciłby prawo do samodzielnego powołania nowego rządu bez zatwierdzenia go przez parlament¹⁶. Nowela ta miała obowiązywać do czasu wejścia całościowej zmiany ustawy zasadniczej po wyborach prezydenckich¹⁷.

Znacznie ograniczone prerogatywy nowego prezydenta Gruzji przełożyły się na to, że wybory głowy państwa jesienią 2013 r. nie miały tak fundamentalnego znaczenia jak poprzednie w 2008 i 2004 r., kiedy de facto wybierano gospodarza państwa. Kwestia rzeczywistego kierownictwa kraju została rozstrzygnięta w wyborach parlamentarnych w 2012 r. i po wejściu nowelizacji konstytucji premier stał się zarówno formalnym, jak i rzeczywistym zarządcą Gruzji.

Sondaże

Według sondażu przeprowadzonego przez Narodowy Instytut Demokratyczny w listopadzie 2012 r., czyli niecałe dwa miesiące po wyborach parlamentarnych, na Gruzjińskie Marzenie swój głos chciało oddać 63% ankietowanych, na ZRN zaledwie 10%, a na Ruch Chrześcijańsko-Demokratyczny 3%¹⁸. 8% ankietowanych nie wiedziało, na kogo będzie głosować, 10% odmówiło odpowiedzi, a 5% nie znalazło dla siebie odpowiedniej siły politycznej¹⁹.

Następne badanie opinii przeprowadzone w marcu 2013 r. wykazało, że w najbliższych wyborach prezydenckich, 58% ankietowanych chciało głosować na kandydata Gruzjińskiego Marzenia, a 8% na przedstawiciela ZRN (w obydwu przypadkach nie były jeszcze znane ich nazwiska). 3% respondentów wskazało lidera Ruchu Chrześcijańsko-Demokratycznego, Giorgiego Targamadzego, a 2% lidera Partii Pracy, Szalwę Natelaszwilego. 17% ankietowanych nie wiedziało wtedy, na kogo odda swój głos, 6% odmówiło odpowiedzi, 4% nie znalazło dla siebie odpowiedniego kandydata, a 2% wskazało inne osoby²⁰.

¹³ S. Neil MacFarlane, *Post-Revolutionary Georgia on the Edge?*, "Briefing Paper Chatman House", London, III 2011, <http://www.policypointers.org/Page/View/12506>, s. 12, (dostęp: 11 V 2014).

¹⁴ W. Wojtasiewicz, Saakaszwili uznaje porażkę, Iwaniszwili idzie na całość, Portal Nowej Europy Wschodniej, 3 X 2012, http://www.new.org.pl/2012-1003,saakaszwili_uznaje_porazke_iwaniszwili_idzie_na_calosc.html, (dostęp: 14 V 2014).

¹⁵ A. Jarosiewicz, Gruzja: poprawki do konstytucji tłem walki politycznej Gruzjińskiego Marzenia i ZRN, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 12 (255), 27 III 2013, (kopia w zbiorach autora).

¹⁶ W. Wojtasiewicz, „Wojna” na linii Tbilisi–Bruksela, Portal Nowej Europy Wschodniej, 22 III 2013, http://www.new.org.pl/2013-03-22,wojna_na_linii_tbilisi_bruksela.html, (dostęp: 14 V 2014).

¹⁷ N. Edilashvili, Parliament passes constitutional amendment unanimously, "Georgia Today", nr 656, 22–28 III 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=10948, (dostęp: 14 V 2014).

¹⁸ W. Wojtasiewicz, Iwaniszwili coraz silniejszy, Portal Nowej Europy Wschodniej, 24 XII 2012, http://www.new.org.pl/2012-12-24,iwaniszwili_coraz_silniejszy.html, (dostęp: 14 maja 2014); N. Edilashvili, Public support for Ivanishvili hits 80%, for Saakashvili drops to 29%, "Georgia Today", nr 644, 21–27 XII 2012, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=10712, (dostęp: 14 V 2014).

¹⁹ NDI poll shows strong public support for Georgian Dream, Portal Civil Georgia, 17 XII 2012, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=25553>, (dostęp: 15 V 2014).

²⁰ NDI – Commissioned Public Opinion Survey, Portal Civil Georgia, 15 IV 2013, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=25951>, (dostęp: 15 V 2014).

Wyniki następnego sondażu, przeprowadzonego w czerwcu tego samego roku przez Narodowy Instytut Demokratyczny, wykazały niewielki spadek poparcia dla koalicji rządzącej oraz umiarkowany entuzjazm dla Giorgiego Margwelaszwilego – kandydata na prezydenta z ramienia Gruzińskiego Marzenia. Na koalicję Bidziny Iwaniszwilego swój głos chciało oddać 54% ankietowanych (spadek o osiem punktów), na partię prezydenta Micheila Saakaszwilego 10% (bez zmian), natomiast na Partię Pracy i Ruch Chrześcijańsko-Demokratyczny po 3% respondentów. 19% ankietowanych nie wiedziało, na kogo oddać głos, 7% odmówiło odpowiedzi, a 3% nie popierało żadnej partii politycznej²¹.

Tylko 29% Gruzinów chciało oddać swój głos na kandydata obozu władzy Giorgiego Margwelaszwilego, 10% na nominata ZRN (wtedy jeszcze nie wiadomo było, że będzie nim Dawid Bakradze), 5% na liderkę Ruchu Demokratycznego Zjednoczonej Gruzji Nino Burdżanadze, 4% na Giorgiego Targamadze (Ruch Chrześcijańsko-Demokratyczny), a 3% na Szalwę Natelaszwilego (Partia Pracy)²². Aż 26% ankietowanych było niezdecydowanych, na kogo zgłasza, 7% nie znalazło odpowiedniego dla siebie kandydata, a 5% odmówiło odpowiedzi²³. Sondaż ten w klarowny sposób pokazywał, że mało znany, pozbawiony politycznego doświadczenia kandydat koalicji rządzącej nie cieszy się tak wysokim poparciem jak Gruzińskie Marzenie i będzie mu trudno wygrać wybory w pierwszej turze.

Wraz z kolejnymi miesiącami poparcie dla kandydata obozu władzy zaczęło rosnąć. Według sondażu przeprowadzonego przez Narodowy Instytut Demokratyczny we wrześniu 2013 r. na Giorgiego Margwelaszwilego chciało głosować 39% ankietowanych, na Dawida Bakradzego 18%, a na Nino Burdżanadze 7%²⁴. Kolejne miejsca w rankingu poparcia zajęli Szalwa Natelaszwili i Giorgi Targamadze, uzyskując po 3% poparcia²⁵.

Według innego sondażu, przeprowadzonego we wrześniu 2013 r. przez centrum doradcze Psychoproject, Giorgi Margwelaszwili mógł liczyć na 56,1% poparcia. Wyniki pozostałych kandydatów przedstawiały się następująco: Dawid Bakradze – 11,9%, Nino Burdżanadze – 9,5% oraz Szalwa Natelaszwili – 3%²⁶. Ta sama pracownia w sondażu przeprowadzonym miesiąc później pokazała, że poparcie dla Giorgiego Margwelaszwilego wzrosło aż do 67%, natomiast dla Dawida Bakradzego i Nino Burdżanadze spadło do poziomu odpowiednio 7% i 5%. Kolejny sondaż, przeprowadzony również w październiku 2013 r., tym razem przez amerykańską firmę badawczą Greenberg Quinlan Rosner Research, również pokazywał wzrost poparcia dla Giorgiego Margwelaszwilego (43%), jednak nie na tyle duży, by ten mógł mieć pewność zwycięstwa już w pierwszej turze głosowania. Na Dawida Bakradzego chciało głosować 23% Gruzinów, a na Nino Burdżanadze 6%²⁷.

Wybory uzupełniające – kwiecień 2013

27 kwietnia 2013 r. miały miejsce wybory uzupełniające do parlamentu, które stały się pierwszym testem rzeczywistego poparcia dla poszczególnych sił politycznych po elekcji do legislatury z października 2012 r.²⁸ Musiały się odbyć z powodu złożenia mandatów przez deputowanych koalicji rządzącej powołanych na stanowiska we władzy wykonawczej. W Gruzji nie można łączyć mandatu parlamentarnego z wykonywaniem obowiązków w obrębie egzekutywy. Wspomniane mandaty

²¹ NDI – Commissioned Public Opinion Survey, Portal Civil Georgia, 12 VII 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26266>, (dostęp: 15 V 2014).

²² W. Wojtasiewicz, Niespełnione marzenia, Portal Nowej Europy Wschodniej, 23 VII 2013, http://www.new.org.pl/2013-07-23,niespelnione_marzenia.html, (dostęp: 16 V 2014).

²³ Ibidem, (dostęp: 16 V 2014).

²⁴ M. Matusiak, Wybory prezydenckie w Gruzji – znaki zapytania pomimo wyraźnego faworyta, „Analizy Ośrodka Studiów Wschodnich”, 23 X 2013, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-10-23/wybory-prezydenckie-w-gruzji-znaki-zapytania-pomimo-wyraznego-faworyta>, (dostęp: 16 V 2014).

²⁵ N. Edilashvili, Margvelashvili maintains lead in latest NDI poll, „Georgia Today”, nr 683, 27 IX – 3 X 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11495, (dostęp: 17 V 2014); Poll: GD's Margvelashvili leads, followed by UNM's Bakradze, Portal Civil Georgia, 26 IX 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26493>, (dostęp: 17 V 2014).

²⁶ Giorgi Margvelashvili leading with 56,1% Psychoproject survey, Portal Interpressnews, 01 X 2013, <http://www.interpressnews.ge/en/politics/50725-giorgi-margvelashvili-leading-with-561-psychoproject-survey.html?ar=A>, (dostęp: 17 V 2014).

²⁷ W. Wojtasiewicz, Soczi – bojkotować czy nie?, Portal Nowej Europy Wschodniej, 15 X 2013, http://www.new.org.pl/2013-10-15,soczi_bojkotowac_czy_nie_.html, (dostęp: 17 V 2014).

²⁸ Idem, Wybory za pasem, Portal Nowej Europy Wschodniej, 04 IV 2013, http://www.new.org.pl/2013-04-04,wybory_za_pasemm.html, (dostęp: 17 V 2014).

w trzech okręgach (Nadzaladewi w Tbilisi oraz Bagdati i Samtredi w regionie Imereti) zwolnili: Irakli Alasania, który został ministrem obrony, Maja Pandzykidze, która objęła tekę szefowej gruzińskiej dyplomacji, oraz Archil Kbilaszwili, który został powołany na stanowisko prokuratora generalnego²⁹.

Wybory wygrali kandydaci Gruzjińskiego Marzenia, którzy otrzymali odpowiednio 40%, 61% oraz 80% głosów. Reprezentanci ZRN uzyskali 15%, 21% oraz 18% głosów (jedynie w Tbilisi drugie miejsce zajął lider partii Wolna Gruzja Kacha Kukawa)³⁰. Taki rezultat potwierdził, że koalicja rządząca wciąż cieszy się dużym poparciem gruzińskiego społeczeństwa, a ZRN pozostaje w politycznej defensywie. Jednak – co warto odnotować – gdy o mandat deputowanego ubiegało się kilku kandydatów opozycyjnych (a nie tylko reprezentant ZRN, tak jak to miało miejsce w Tbilisi), wynik nominata Gruzjińskiego Marzenia był relatywnie skromniejszy.

Dyskusja o sposobie wyboru prezydenta

W lutym 2013 r. rozpoczęła się dyskusja na temat sposobu wyboru nowego prezydenta Gruzji. Ówczesny premier Bidzina Iwaniszwili zaproponował przemyślenie zmiany formuły wyboru prezydenta z bezpośredniego (wybory powszechne) na pośredni (wybory przez parlament)³¹. Spekulowano, że przy takim sposobie obierania nowej głowy państwa kandydatem Gruzjińskiego Marzenia mógłby być Wachtang Kmaladze. Jednak propozycja szefa gruzińskiego gabinetu nie spotkała się z poparciem – odrzuciła ją zarówno opozycja, jak i spora część koalicji rządzącej. Według sondażu Narodowego Instytutu Demokratycznego z marca 2013 r. 88% Gruzynów opowiedziało się za wyborem prezydenta przez całe społeczeństwo, a zaledwie 8% przez parlament. Tym samym propozycja premiera Bidziny Iwaniszwilego została odrzucona³².

Motywe, który mógł stać za koncepcją szefa gruzińskiego rządu, była obawa o szanse kandydata Gruzjińskiego Marzenia w jesiennych wyborach. Mimo że zimą 2013 r. zarówno notowania koalicji, jak i poparcie dla przyszłego nominata większości rządzącej były wysokie, w ciągu kilku kolejnych miesięcy sytuacja mogła zmienić się diametralnie. Istniało prawdopodobieństwo uwidocznienia się niezadowolonia gruzińskiego społeczeństwa, spowodowanego niezrealizowaniem obietnic wyborczych (szczególnie tych o charakterze socjalnym). Nastroje te mogły przełożyć się na mniejsze poparcie dla kandydata koalicji w elekcji prezydenckiej. Ponadto nie wykluczano, że ZRN wystawi reprezentanta doświadczonego politycznie, z obyciem międzynarodowym, który wbrew wszystkiemu nie będzie pozbawiony szans na zwycięstwo albo przynajmniej na bardzo dobry wynik konsolidujący i wzmacniający środowisko polityczne, z którego się wywodzi. Obawiano się natomiast, że Bidzina Iwaniszwili, decydując się na wskazanie nowego prezydenta na drodze głosowania parlamentarnego, będzie miał nad nim pełną kontrolę. Mandat nowej głowy państwa byłby więc słaby, gdyż nie pochodziłby z powszechnego wyboru, lecz z nominacji pryncypała, w rękach którego nowy prezydent pełniłby funkcję politycznej marionetki niezagrażającej pozycji rzeczywistego politycznego przywódcy kraju. Sugerowano także, że premier Gruzji, proponując zmianę formuły wyboru prezydenta, może chcieć wyeliminować ewentualność powstania wewnątrz Gruzjińskiego Marzenia tarć związanych ze wskazaniem nazwiska przyszłego kandydata (swoich ambicji prezydenckich nie ukrywał lider partii Nasza Gruzja–Wolni Demokracy, wchodzącej w skład koalicji rządzącej, wicepremier i minister obrony Irakli Alasania, który nie otrzymawszy nominacji koalicji mógłby zdecydować się na opuszczenie jej i samodzielny udział w wyścigu prezydenckim).

Kandydaci

Jedną z pierwszych osób, która zadeklarowała chęć udziału w wyborach prezydenckich jesienią 2013 r., była przewodnicząca partii Ruch Demokratyczny–Zjednoczona Gruzja Nino Burdżanadze.

²⁹ Z. Jgharkava, The contours of two-party politics, "Georgia Today", nr 662, 3–9 V 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11081, (dostęp: 18 V 2014).

³⁰ W. Wojtasiewicz, Sondaże, wybory i wiec opozycji, Portal Nowej Europy Wschodniej, 6 V 2013, http://www.new.org.pl/2013-05-06,sondaze_wybory_i_wiec_opozycji.html, (dostęp: 18 V 2014).

³¹ Z. Jgharkava, Georgia in 2013: Will the president be elected by the parliament?, "Georgia Today", nr 646, 11–17 I 2013, http://www.georgiatoday.ge/article_details.php?id=10743, (dostęp: 18 V 2014).

³² NDI poll: GD maintains strong support, Portal Civil Georgia, 22 IV 2013, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=25978>, (dostęp: 18 V 2014).

Swoją karierę polityczną zaczynała w ugrupowaniu prezydenta Eduarda Szewardnadzego Gruziński Związek Obywatelski w połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Następnie na początku pierwszej dekady XXI wieku przeszła do opozycji, zakładając partię Burdżanadze–Demokracy. Była jedną z liderów „rewolucji róż”, czyli pokojowego odsunięcia od władzy prezydenta Eduarda Szewardnadzego i objęcia najwyższego urzędu w państwie przez Micheila Saakaszwilego³³. Przez wiele lat współpracowała z nowym prezydentem. W latach 2001–2008 była przewodniczącą parlamentu oraz dwukrotnie pełniła obowiązki głowy państwa.

Wiosną 2008 r. odeszła z rządzącego ZRN oraz z czynnej polityki. Jednak po wojnie sierpniowej pomiędzy Gruzją a Federacją Rosyjską wróciła na scenę polityczną i w piątą rocznicę „rewolucji róż”, 23 listopada 2008 r., założyła swoją partię – Ruch Demokratyczny–Zjednoczoną Gruzję, stając się jedną z najzagorzalszych przeciwniczek prezydenta Micheila Saakaszwilego, domagającą się jego dymisji³⁴. Wiosną 2011 r. zorganizowała protesty w Tbilisi, licząc na nową rewolucję³⁵. Realizacja tego pomysłu zakończyła się jednak niepowodzeniem – demonstracje zostały rozpedzone przez służby porządkowe³⁶. Nino Burdżanadze od pewnego czasu postuluje potrzebę porozumienia z Moskwą. Także w tym celu spotkała się z rosyjskim prezydentem Władimirem Putinem na Kremlu.

Jej partia nie wzięła udziału w wyborach parlamentarnych w październiku 2012 r., udzieliła jednak poparcia koalicji Gruzińskie Marzenie. Nieoficjalnie mówiono, że w zamian za wycofanie się z elekcji Bidzina Iwaniszwili miał obiecać Nino Burdżanadze wystawienie jej kandydatury w wyborach prezydenckich w 2013 r. Ostatecznie tak się nie stało, a Nino Burdżanadze wiosną 2013 r. zapowiedziała powrót do czynnej polityki. W tym samym czasie pojawiły się spekulacje na temat powołania przez nią – w porozumieniu z liderem niewielkiej partii Wolna Gruzja Kachą Kukawą i z byłym ministrem do spraw bezpieczeństwa z okresu rządów Eduarda Szewardnadzego Walerim Kaburdżanią – nowej prorosyjskiej siły politycznej³⁷.

Kolejną osobą, która w okresie przedwyborczym pojawiała się na giełdzie nazwisk ewentualnych kandydatów do najwyższego urzędu w państwie, była gruzińska polityk i francuska dyplomatka Salome Zurabiszwili. W latach 2003–2004 pełniła ona funkcję ambasadora Francji w Tbilisi, natomiast w latach 2004–2005 w ekipie prezydenta Micheila Saakaszwilego ministra spraw zagranicznych. W tym czasie podpisała umowę z Rosją o likwidacji jej baz wojskowych na terytorium Gruzji, w Batumi i w Achalkalaki³⁸. Następnie przeszła do opozycji, zakładając Ruch Salome Zurabiszwili, a potem partię polityczną Droga Gruzji.

W 2006 r. bezskutecznie ubiegała się o fotel burmistrza Tbilisi. Jej kandydatura, podobnie jak kandydatura Nino Burdżanadze, była rozważana przez Gruzińskie Marzenie, jednak ostatecznie koalicja Bidziny Iwaniszwilego jej nie poparła. Pomimo to Salome Zurabiszwili nie wykluczyła udziału w wyborach³⁹. Na przeszkodzie stanęło jednak jej podwójne obywatelstwo (gruzińskie i francuskie), co – zgodnie z przepisami prawa – uniemożliwiło ubieganie się o fotel prezydenta. Zmiany legislacyjne znoszące to obostrzenie zapowiedział przewodniczący gruzińskiego parlamentu Dawid Usupaszwili, jednak nie zostały one uchwalone.

W odniesieniu do obozu rządzącego pojawiło się kilka nazwisk ewentualnych kandydatów w elekcji prezydenckiej w 2013 r. Oprócz wspomnianych wcześniej Nino Burdżanadze i Salome

³³ Z. Karumidze, James V. Wertsch, „Enough!”. The Rose Revolution in the Republic of Georgia 2003, New York 2005, s. 43.

³⁴ W. Bartuzi, Gruzja: Nino Burdżanadze rozpoczyna walkę o władzę, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 35 (69), 30 X 2008, (kopia w zbiorach autora); idem, Gruzja: Nino Burdżanadze zakłada nową partię polityczną, ibidem, nr 38 (72), 26 XI 2008, (kopia w zbiorach autora).

³⁵ W. Wojtasiewicz, Gruzińska scena polityczna: czy najbogatszy Gruzin Bidzina Iwaniszwili zostanie następcą prezydenta Micheila Saakaszwilego?, „Magazyn ARENA Sprawy Międzynarodowe”, nr 6 (8), listopad 2011, s. 27.

³⁶ M. Matusiak, Gruzja: Policja rozpedziła protest mający uniemożliwić defiladę z okazji Dnia Niepodległości, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 19 (179), 1 VI 2011, (kopia w zbiorach autora); P. Nieczuja-Ostrowski, Idee wystąpień społecznych w państwach Kaukazu Południowego w XXI wieku, w: Kaukaz – kultura, społeczeństwo, polityka, red. T. Stępniewski, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej”, R. 10 (2012), z. 2, s. 135.

³⁷ W. Wojtasiewicz, Nino Burdżanadze prezydentem Gruzji?, 24 II 2013, http://www.new.org.pl/2013-02-24,nino_burdzanadze_prezydentem_gruzji.html, (dostęp: 19 V 2014).

³⁸ Idem, Stosunki rosyjsko-gruzińskie po „rewolucji róż”, w: Konflikt kaukaski w 2008 roku, red. R. Potocki, M. Domagała, P. Sieradzan, Warszawa 2012, s. 31–32.

³⁹ Idem, Premier Saakaszwilego aresztowany, Portal Nowej Europy Wschodniej, 22 V 2013, http://www.new.org.pl/2013-05-22,premier_saakaszwilego_aresztowany.html, (dostęp: 19 V 2014).

Zurabiszwili, rozważana była również osoba deputowanego Gruzińskiego Marzenia z ramienia Partii Republikańskiej, Wachtanga Kmaladzego. Polityk ten z wykształcenia jest prawnikiem i w parlamencie przewodzi komisji prawa. Pojawił się na giełdzie nazwisk zimą 2013 r., kiedy premier Bidzina Iwaniszwili zasugerował, że przyszłego prezydenta mógłby wybrać parlament⁴⁰.

Kolejnym pretendentem do najwyższego urzędu w państwie był Irakli Alasania⁴¹. Od października 2012 r. pełnił funkcję ministra obrony, najpierw w rządzie Bidziny Iwaniszwilego, a następnie Irakiego Garibaszwilego. Do lutego 2013 r. był również wicepremierem. Jest liderem jednej z koalicyjnych partii Nasza Gruzja–Wolni Demokraci. W przeszłości był doradcą prezydenta Micheila Saakaszwilego do spraw gruzińsko-abchaskich rozmów pokojowych. W latach 2006–2008 był stałym przedstawicielem Gruzji przy ONZ. Następnie przeszedł do opozycji w stosunku do Micheila Saakaszwilego⁴². Irakli Alasania nie ukrywał swoich prezydenckich ambicji, za co został odwołany ze stanowiska wicepremiera i ostatecznie nie otrzymał nominacji prezydenckiej od koalicji Gruzińskie Marzenie⁴³.

Koniec końców, kandydatem na prezydenta koalicji Bidziny Iwaniszwilego został bezpartyjny doktor filozofii, Giorgi Margwelaszwili⁴⁴. W latach 2000–2006 i 2010–2012 był rektorem Gruzińskiego Instytutu Spraw Publicznych. Od października 2012 r. pełnił funkcję ministra edukacji w rządzie Bidziny Iwaniszwilego, natomiast od lutego 2013 r. – wicepremiera, zastępując odwołanego Irakiego Alasanię⁴⁵. Pod koniec lipca 2013 r., wraz z rozpoczęciem kampanii wyborczej, zrezygnował ze stanowisk rządowych, aby uniknąć jakichkolwiek podejrzeń o to, że do prowadzenia kampanii wyborczej wykorzystuje administrację publiczną. W sondażu Narodowego Instytutu Demokratycznego z marca 2013 r. cieszył się zaledwie 29-procentowym poparciem społecznym. Nie znalazł się także wśród najlepiej ocenianych ministrów⁴⁶.

Natomiast ZRN, największa opozycyjna partia polityczna, swojego kandydata na urząd prezydenta postanowiła wyłonić na drodze prawyborów. Decyzję tę ogłoszono na wiecu partyjnym, który odbył się na alei Rustawelego w centrum Tbilisi 19 kwietnia 2013 r. (początkowo oczekiwano, że już wtedy zostanie zaprezentowany kandydat i będzie nim były premier, a obecny sekretarz generalny ZRN – Wano Merabiszwili)⁴⁷. Nominat wyłoniony przez wewnątrzpartyjne głosowanie miał zostać przedstawiony opinii publicznej pod koniec czerwca 2013 r., jednak w związku z aresztowaniem Wano Merabiszwilego pierwotnie odstąpiono od prawyborów, a następnie do nich wrócono, lecz zakończyły się później niż planowano, gdyż 28 lipca 2013 r.

Wśród ewentualnych kandydatów ZRN do najwyższego urzędu w państwie wskazywani byli Gigi Ugulawa, Wano Merabiszwili, Dawid Bakardze oraz Giorgi Baramidze.

Pierwszy z nich od 2005 r. do grudnia 2013 r. był burmistrzem stołecznego Tbilisi, ponownie wybranym na stanowisko w pierwszych wyborach powszechnych w maju 2010 r.⁴⁸ W przeszłości pełnił funkcję wiceministra sprawiedliwości, ministra bezpieczeństwa, gubernatora regionu Megrelia i Górna Swanetia oraz szefa administracji prezydenta Gruzji. Przez wszystkie lata pozostawał jednym z najbliższych współpracowników Micheila Saakaszwilego. Jednak Ugulawa

⁴⁰ Debate on presidential election system looms, Portal Civil Georgia, 21 I 2013, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=25665>, (dostęp: 19 V 2014).

⁴¹ Z. Jgharkava, A penalty card for Alasania, „Georgia Today”, nr 650, 8–14 II 2013, http://www.georgiatoday.ge/article_details.php?id=10822, (dostęp: 19 V 2014).

⁴² W. Bartuzi, Gruzja: Rośnie liczba przeciwników Saakaszwilego, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 1 (76), 6 I 2009, (kopia w zbiorach autora).

⁴³ W. Wojtasiewicz, Ciepło, coraz cieplej, Portal Nowej Europy Wschodniej, 4 II 2013, http://www.new.org.pl/2013-02-04,cieplo_coraz_cieplej.html, (dostęp: 20 V 2014); Z. Jgharkava, Who will be the fourth?, „Georgia Today”, nr 663, 10–16 V 2013, http://www.georgiatoday.ge/article_details.php?id=11105, (dostęp: 20 V 2014).

⁴⁴ M. Matusiak, Gruzińskie Marzenie wskazuje kandydata na prezydenta, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 17 (260), 15 V 2013, (kopia w zbiorach autora).

⁴⁵ W. Wojtasiewicz, Kandydat jak marzenie?, Portal Nowej Europy Wschodniej, 13 V 2013, http://www.new.org.pl/2013-05-13,kandydat_jak_marzenie.html, (dostęp: 21 V 2014).

⁴⁶ Z. Jgharkava, Margvelashvili's „card game”, „Georgia Today”, nr 664, 17–23 V 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11125, (dostęp: 21 VI 2014).

⁴⁷ M. Matusiak, Gruzja: Pierwszy wiec opozycji, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 15 (258), 24 IV 2013, (kopia w zbiorach autora).

⁴⁸ J. Dziuba, M. Matusiak, Gruzja: Zdecydowane zwycięstwo obozu rządzącego w wyborach samorządowych, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 20 (138), 9 VI 2010, (kopia w zbiorach autora).

sam wykluczył możliwość ubiegania się o fotel prezydenta Gruzji, uzasadniając to tym, że chce dokończyć kadencję burmistrza Tbilisi (w grudniu 2013 r. został zawieszony w pełnieniu swojej funkcji przez tbiliski sąd)⁴⁹. Według sondażu Narodowego Instytutu Demokratycznego z marca 2013 r. Ugulawa cieszył się zaledwie 25-procentowym poparciem społecznym⁵⁰.

Drugim kandydatem, który jednak został wykluczony z procesu wyborczego wskutek aresztowania i przedstawienia licznych zarzutów (w lutym 2014 r. został dwukrotnie skazany na karę więzienia)⁵¹, był Wano Merabiszwili, który w latach 2004–2012 pełnił funkcję ministra spraw wewnętrznych, a następnie – od czerwca do października 2012 r. – premiera Gruzji⁵². Wcześniej krótko był doradcą prezydenta do spraw bezpieczeństwa narodowego oraz sekretarzem Rady Bezpieczeństwa Narodowego. Cały czas pozostawał jednym z najbliższych współpracowników prezydenta Micheila Saakaszwiliego, a funkcję sekretarza generalnego ZRN pełni nadal. Jest politykiem kontrowersyjnym, który według sondażu Narodowego Instytutu Demokratycznego z marca 2013 r. cieszył się zaledwie 26-procentowym poparciem społecznym⁵³.

Trzecim pretendentem, który pojawiał się na liście nazwisk, był lider klubu parlamentarnego ZRN Dawid Bakradze. Z wykształcenia dyplomata, w przeszłości pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych, ministra do spraw rozwiązania konfliktów w Abchazji i Osetii Południowej oraz w latach 2008–2012 przewodniczącego parlamentu. Według tego samego sondażu cieszył się największym zaufaniem społecznym wśród opozycyjnych polityków (48%, wzrost o sześć punktów w porównaniu z badaniem z grudnia 2012 r.)⁵⁴.

Ostatnią osobą, którą wskazywano jako kandydata ZRN w wyborach prezydenckich, był deputowany Giorgi Baramidze, w przeszłości minister spraw wewnętrznych i obrony oraz w latach 2004–2012 minister do spraw integracji europejskiej i euroatlantyckiej. Jako jedyny oficjalnie zgłosił chęć udziału w wewnątrzpartyjnych prawyborach⁵⁵.

Koniec końców, prawyborzy miały miejsce w lipcu 2013 r. Wzięło w nich udział czterech kandydatów. Oprócz wspomnianych Dawida Bakradzego oraz Giorgiego Baramidzego zgłosiło się dwóch mniej znanych polityków: Zurab Dżaparidze i Szota Malaszhia. Wszystkie lokalne konwencje, podczas których nominaci uczestniczyli w debatach, wygrał Dawid Bakradze. 28 lipca 2013 r. w Tbilisi został on oficjalnie ogłoszony kandydatem ZRN w wyborach prezydenckich jesienią 2013 r.⁵⁶

Również inne opozycyjne partie polityczne zgłosiły swoich kandydatów. W tej grupie znaleźli się lider Ruchu Chrześcijańsko-Demokratycznego, były dziennikarz Giorgi Targamadze (w kadencji 2008–2012 jego partia była główną parlamentarną siłą opozycyjną), szef jednego z najstarszych gruzińskich ugrupowań politycznych Partii Pracy Szalwa Natelaszwili oraz była członkini tej partii Nestan Kirtadze⁵⁷.

Pojawiły się także kandydatury osób bezpartyjnych, które nieoficjalnie miała wspierać Gruzijńska Cerkiew Prawosławna. Pierwszą z nich miał być gruziński biznesman, aktywny w czasie kontrademonstracji przeciwko mniejszościom seksualnym, która odbyła się 17 maja 2013 r.

⁴⁹ W. Wojtasiewicz, Sąd nad Ugulawą, Portal Nowej Europy Wschodniej, 9 I 2014, <http://new.org.pl/1555.post.html>, (dostęp: 22 V 2014).

⁵⁰ NDI – Commissioned Public Opinion Survey, Portal Civil Georgia, 15 IV 2013, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=25951>, (dostęp: 22 V 2014).

⁵¹ K. Zasztowt, Gruzja poaresztowaniu Merabiszwiliego: scenariusz ukraiński?, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych”, nr 61 (1037), 5 VI 2013, http://www.pism.pl/files/?id_plik=13808, s. 1, (dostęp: 22 V 2014); M. Matusiak, Gruzja: Wyrok dla byłego premiera, „Analizy Ośrodka Studiów Wschodnich”, 19 II 2014, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacjeanalizy/2014-02-19/gruzja-wyrok-dla-bylego-premiera>, (dostęp: 24 V 2014).

⁵² W. Wojtasiewicz, Merabiszwili na prezydenta?, Portal Nowej Europy Wschodniej, 18 IV 2013, http://www.new.org.pl/2013-04-18,merabiszwili_na_prezydenta.html, (dostęp: 24 V 2014); M. Matusiak, Nowy rząd w Gruzji, „Tydzień na Wschodzie Ośrodka Studiów Wschodnich”, nr 24 (225), 11 VII 2012, (kopia w zbiorach autora).

⁵³ NDI – Commissioned Public Opinion Survey, Portal Civil Georgia, 15 IV 2013, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=25951>, (dostęp: 22 V 2014).

⁵⁴ NDI poll shows strong public support for Georgian Dream, Portal Civil Georgia, 17 XII 2012, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=25553>, (dostęp: 15 V 2014).

⁵⁵ Candidates for UNM presidential primaries named, Portal Civil Georgia, 29 VI 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26224>, (dostęp: 24 V 2014).

⁵⁶ W. Wojtasiewicz, Powrót Stalina?, Portal Nowej Europy Wschodniej, 2 VIII 2013, http://www.new.org.pl/2013-08-02,powrot_stalina.html, (dostęp: 24 V 2014).

⁵⁷ Idem, Transformacja Republiki Gruzji pod rządami prezydenta Micheila Saakaszwiliego (2003–2011) – reformy gospodarcze i ewolucja systemu politycznego, „Spojrzenie na Wschód. Wydanie Specjalne. 20 lat po rozpadzie ZSRR”, nr 1 (4), 4 VI 2012, http://iw.amu.edu.pl/_data/assets/file/0008/98648/kwartalnik-kwiecien-czerwiec-2012.pdf, s. 30, (dostęp: 24 V 2014).

w Tbilisi. Rząd poparł prawo aktywistów LGBT do zorganizowania manifestacji i skrytykował postawę Gruzińskiej Cerkwi Prawosławnej⁵⁸. W związku z tym zaczęto spekulować na temat wystawienia i poparcia kandydatury Lewana Waszadzego przez gruziński Kościół, zawiedziony stanowiskiem Bidziny Iwaniszwilego⁵⁹. Drugą osobą, o której zaczęto mówić jako o ewentualnym kandydacie na prezydenta, był śpiewak operowy Paata Burczaladze⁶⁰. Ostatecznie żaden z nich nie zdecydował się na udział w wyborach prezydenckich.

Przebieg kampanii wyborczej

Niemale zamieszanie u progu kampanii wyborczej wywołało wyznaczenie przez ustępującą głowę państwa daty wyborów prezydenckich. Rzeczniczka prezydenta poinformowała, że decyzją Micheila Saakaszwilego głosowanie będzie miało miejsce w niedzielę 27 października, po czym kilka godzin później szef kancelarii prezydenckiej Andro Barnowi oświadczył, że wybory odbędą się jednak 31 października, w czwartek⁶¹.

Druga data została skrytykowana zarówno przez premiera Bidzinę Iwaniszwilego, jak i przez przewodniczącego parlamentu Dawida Usupaszwilego. Sceptycznie do propozycji Saakaszwilego odniósł się również przewodniczący gruzińskiej Centralnej Komisji Wyborczej Zurab Karatiszwili oraz organizacje pozarządowe, podkreślając, że głosowanie w dzień powszedni negatywnie wpłynie na frekwencję wyborczą. Koniec końców, po konsultacjach z kierownictwem Centralnej Komisji Wyborczej i przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego, prezydent wyznaczył datę wyborów na 27 października.

W wyborach prezydenckich w 2013 r. udział wzięła rekordowa liczba 23 kandydatów (największa w historii elekcji prezydenckich w Gruzji od 1991 r.)⁶². Większość osób ubiegających się o najwyższy urząd państwowy nie była znana społeczeństwu. Kandydatury do gruzińskiej Centralnej Komisji Wyborczej zgłosiły aż 54 osoby, jednak część została odrzucona ze względów formalnych, a część ze względu na brak wystarczającej liczby podpisów potrzebnych do ich zarejestrowania⁶³. Pomimo tak dużej liczby pretendentów do najwyższego urzędu w państwie liczyło się tylko trzech kandydatów: Giorgi Margwelaszwili, Dawid Bakradze i Nino Burdżanadze.

Ówczesny premier w specjalnym wystąpieniu telewizyjnym oraz przy okazji spotkań z politykami z Zachodu zapewniał, że jesienne wybory prezydenckie będą wzorcowe, najbardziej demokratyczne z dotychczasowych, pozbawione jakichkolwiek aktów naruszenia prawa. Podkreślał, że administracja państwowa nie zaangażuje się w nie w najmniejszym stopniu. Ponadto Bidzina Iwaniszwili oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych zaprosili obserwatorów międzynarodowych, aby monitorowali przebieg kampanii wyborczej i nadzorowali samo głosowanie⁶⁴. Lider Gruzińskiego Marzenia zaapelował do prokuratury i organów ścigania o zaprzestanie na czas kampanii wyborczej – jeśli to będzie możliwe i nie naruszy porządku w kraju – aresztowań i stawiania zarzutów członkom i funkcjonariuszom poprzedniej ekipy rządzącej. Chodziło o to, żeby uniknąć jakichkolwiek podejrzeń o próbę wpływania przez organy państwowe na wynik wyborów.

Po zakończonych prawyborach w ZRN (niepobawionych pewnych napięć – członkowie i sympatycy partii, wchodząc do wynajętych sal, gdzie miały odbyć się konwencje wyborcze w Zugdidi i Batumi, zostali zaatakowani – obrzuceni kamieniami, jajami i butelkami z wodą przez

⁵⁸ Idem, Krwawe zamieszki w Tbilisi, Portal Nowej Europy Wschodniej, 18 V 2013, http://www.new.org.pl/2013-05-18,krwawe_zamieszki_w_tbilisi.html, (dostęp: 24 V 2014).

⁵⁹ Idem, Kandydat cerkwi prezydentem Gruzji?, Portal Nowej Europy Wschodniej, 8 VI 2013, http://www.new.org.pl/2013-06-08,kandydat_cerkwi_prezydentem_gruzji.html, (dostęp: 24 V 2014).

⁶⁰ B. Chedia, Kto zostanie solistą gruzińskiej polityki – filozof czy prawdziwy solista operowy?, Portal EastBook.eu, 22 VII 2013, <http://eastbook.eu/2013/07/country/georgia/kto-zostanie-solist%C4%85-gruzi%C5%84skiej-polityki-%E2%80%93-filozof-czy-prawdziwy-solista-operowy/>, (dostęp: 24 V 2014).

⁶¹ W. Wojtasiewicz, Gruzja bez Bidziny i Miszy?, Portal Nowej Europy Wschodniej, 10 VII 2013, http://www.new.org.pl/2013-07-10,gruzja_bez_bidziny_i_miszy.html, (dostęp: 25 V 2014).

⁶² Idem, Przewodnik wyborczy: Gruzja wybiera prezydenta, Portal Nowej Europy Wschodniej, 26 X 2013, <http://new.org.pl/1473.post.html>, (dostęp: 25 V 2014).

⁶³ Z. Jgharkava, What will happen on October 27?, "Georgia Today", nr 681, 13–19 IX 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11452, (dostęp: 25 V 2014).

⁶⁴ Eadem, Georgia invites international election observers, "Georgia Today", nr 672, 12–18 VII 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11304, (dostęp: 25 V 2014).

rozwścieczony tłum, składający się w głównej mierze ze zwolenników i członków Gruzińskiego Marzenia) wyłoniony kandydat Dawid Bakradze zaapelował do swojego głównego rywala Giorgiego Margwelaszwilego, by ten wziął udział w telewizyjnej debacie jeden na jeden. Kandydat koalicji rządzącej odmówił, podkreślając, że jest gotowy do rozmowy ze wszystkimi pretendentami do najwyższego urzędu w państwie. Ponadto Micheil Saakaszwili zaapelował do członków i sympatyków swojej partii o zjednoczenie się na czas kampanii wyborczej wokół Dawida Bakradzego. Podkreślił, że jest on bardzo doświadczonym politykiem i ma wystarczające kompetencje, aby dobrze wypełniać obowiązki prezydenta⁶⁵. Odchodzący prezydent na ogół nie uczestniczył jednak bezpośrednio w spotkaniach wyborczych Dawida Bakradzego.

Dokładnie odwrotną taktykę przyjął premier Bidzina Iwaniszwili, który udzielał permanentnego wsparcia Giorgiemu Margwelaszwilemu na wiecach wyborczych. Świadczyło to o poważnej obawie lidera Gruzińskiego Marzenia o szanse wyborcze Margwelaszwilego (w oficjalnych wypowiedziach Iwaniszwili mówi, że jest przekonany o zdecydowanym zwycięstwie kandydata koalicji już w pierwszej turze) i stawiało pod znakiem zapytania samodzielność i znaczenie polityczne kandydata większości rządzącej, dając licznym komentatorom oraz przeciwnikom politycznym możliwość zarzucania mu, że jest marionetką Bidziny Iwaniszwilego. Generalnie, kampania wyborcza przed elekcją prezydencką w 2013 r., która rozpoczęła się oficjalnie 4 lipca, była znacznie spokojniejsza niż kampania przed wyborami parlamentarnymi w 2012 r. ze względu na mniejszą wagę polityczną wyboru nowej głowy państwa (wraz z wejściem w życie nowelizacji konstytucji gruzińskiej premier stawał się włodarzem kraju). Skutkowało to mniejszą polaryzacją mediów, mniejszą aktywnością polityków oraz mniejszym zainteresowaniem opinii publicznej (świadczyła o tym frekwencja wyborcza). Nie oznaczało to jednak, że okres wyborczy pozbawiony był istotnych wydarzeń, przyspieszających tempo życia politycznego.

Niezwykle intensywną kampanię wyborczą prowadziła zajmująca trzecie miejsce w sondażach liderka Ruchu Demokratycznego–Zjednoczonej Gruzji Nino Burdżanadze, która spotykała się z wyborcami w niemal każdym regionie i mieście Gruzji. Deklarowała, że odniesie zwycięstwo wyborcze, jeśli tylko wybory zostaną przeprowadzone w sposób demokratyczny i uczciwy⁶⁶. Jej wypowiedzi były najostrzejsze i najbardziej kontrowersyjne, atakowały w równym stopniu obydwu głównych kontrkandydatów – Giorgiego Margwelaszwilego i Dawid Bakradzego.

Na niecałe dwa miesiące przed wyborami swoją kandydaturę do najwyższego urzędu w państwie zgłosił przewodniczący gruzińskiej Centralnej Komisji Wyborczej Zurab Karatiszwili⁶⁷. Uzyskał poparcie niewielkich ugrupowań opozycji pozaparlamentarnej – Nową Prawicę oraz Partię Narodowo-Demokratyczną. Decyzja Karatiszwilego wywołała pewne zamieszanie i obawę o prawidłowe funkcjonowanie Centralnej Komisji Wyborczej. Ostatecznie jej nową przewodniczącą została Tamar Żwania, w przeszłości związana z organizacją International Society for Fair Elections and Democracy, której była dyrektorką wykonawczą⁶⁸.

Istotnym wydarzeniem toczącej się kampanii wyborczej była zapowiedź o odejściu z polityki premiera Bidziny Iwaniszwilego po zwycięskich dla jego obozu wyborach prezydenckich (wrzesień 2013 r.)⁶⁹. Iwaniszwili dodał, że musi mieć stuprocentową pewność, iż poprzednia ekipa nie będzie miała dłużej wpływu na sytuację w państwie⁷⁰. Deklaracje o wycofaniu się z życia politycznego Bidzina Iwaniszwili czynił wielokrotnie, praktycznie od samego początku swojego zaangażowania w działalność publiczną, zmieniając jedynie daty swojego ewentualnego odejścia (raz twierdził, że będzie to w połowie kadencji parlamentu, kiedy indziej, że przed następnymi wyborami do gruzińskiej legislatury) i tłumacząc, że jego celem było w głównej mierze odsunięcie od władzy

⁶⁵ Saakashvili tells UNM to „rally around” Bakradze for presidency, Portal Civil Georgia, 1 VIII 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26328>, (dostęp: 29 V 2014).

⁶⁶ A. Kozłowski, Wybory prezydenckie w Gruzji, Portal Geopolityka.org, 27 X 2013, <http://www.geopolityka.org/wybory/68-wybory/2504-wybory-prezydenckie-w-gruzji>, (dostęp: 29 V 2014).

⁶⁷ Ex-head of CEC joins presidential race, Portal Civil Georgia, 31 VIII 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26405>, (dostęp: 29 V 2014).

⁶⁸ New chairperson of CEC appointed, Portal Civil Georgia, 11 IX 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26443>, (dostęp: 29 V 2014).

⁶⁹ N. Edilashvili, Ivanishvili says he has decided on the future PM already, „Georgia Today”, nr 683, 27 IX – 3 X 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11496, (dostęp: 29 V 2014).

⁷⁰ J. Nichol, Georgia’s October 2013 Presidential Election: Outcome and Implications, „Congressional Research Service Report”, 4 XI 2013, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R43299.pdf>, (dostęp: 29 V 2014).

ekipy Micheila Saakaszwilego. Iwaniszwili poinformował, że po zakończeniu pełnienia funkcji premiera będzie chciał się zaangażować w budowę społeczeństwa obywatelskiego w Gruzji.

Na kilka tygodni przed pierwszą turą głosowania w Pałacu Sportu w Tbilisi odbył się kongres opozycyjnego ZRN. Na przewodniczącego ugrupowania po raz kolejny został wybrany Micheil Saakaszwili, sekretarzem generalnym został ponownie, przebywający w areszcie, były premier Wano Merabiszwili, natomiast kandydat partii w wyborach prezydenckich Dawid Bakradze został szefem rady politycznej ZRN.

W ostatnich dniach kampanii lider koalicji rządzącej wyraził przekonanie, że Giorgi Margwelaszwili nie powinien brać udziału w drugiej turze głosowania, jeśli nie uda mu się zwyciężyć w pierwszej. Dodał, że nie chce wywierać nacisku na kandydata Gruzińskiego Marzenia, ale na jego miejscu tak by postąpił⁷¹. Jego dalszy udział w wyborach oznaczałoby, że gruzińskie społeczeństwo nie docenia tego, czego dokonał jego rząd od czasu, jaki minął od wyborów parlamentarnych i cała misja polityczna Gruzińskiego Marzenia nie ma sensu. Giorgi Margwelaszwili przychylił się do opinii Bidziny Iwaniszwilego. Zapowiedź ta wywołała konsternację wśród gruzińskiej klasy politycznej. Po głosowaniu okazało się, że deklaracja Iwaniszwilego i Margwelaszwilego była klasycznym przedwyborczym blefem obliczonym na mobilizację własnego elektoratu, do czego przyznali się sami zainteresowani.

Co istotne, sama kampania obfitowała raczej w suche slogany, a nie konkretne programy wyborcze⁷². Świadczyła o tym chociażby zorganizowana przez publiczną gruzińską telewizję debata przedwyborcza, która odbyła się 17 października 2013 r. Kandydaci skupiali się na kwestiach ekonomicznych i społecznych, takich jak wzrost pensji, zmniejszenie bezrobocia oraz polepszenie jakości usług medycznych (nowy prezydent i tak nie miałby prerogatyw w tym zakresie; kwestie te leżą w kompetencjach premiera i rządu). Ich wypowiedzi miały raczej charakter obietnic wyborczych o charakterze socjalnym, typowych dla okresu kampanii wyborczej. Debata uwidoczniała również fakt, że dwaj główni kandydaci – Giorgi Margwelaszwili i Dawid Bakradze – mają bardzo podobne poglądy w odniesieniu do polityki zagranicznej (integracja Gruzji z UE i Sojuszem Północnoatlantyckim, strategiczne partnerstwo z Waszyngtonem, polityka nieuznawania niepodległości Abchazji i Osetii Południowej), z jednym wszakże wyjątkiem dotyczącym stosunku do Federacji Rosyjskiej (Margwelaszwili opowiadał się za kontynuowaniem polityki normalizacji relacji z Moskwą, natomiast Bakradze zarzucał swojemu konkurentowi i jego obozowi nazbyt łagodne działania wobec Rosjan).

Ponadto głównym sloganem Giorgiego Margwelaszwilego był postulat zakończenia okresu ciężkiej i burzliwej koabitacji, natomiast Dawid Bakradze walczył o prezydenturę pod hasłem „Kontrolujemy rząd razem z ludźmi”. Natomiast Nino Burdżanadze głosiła w głównej mierze hasła prosocjalne i koncentrowała się na konieczności porozumienia z Moskwą.

Wyniki głosowania

Wybory prezydenckie, pomimo pewnych wątpliwości dotyczących wyniku, odzwierciedlanych przez różne sondaże przedwyborcze, zostały rozstrzygnięte już w pierwszej turze głosowania na korzyść kandydata koalicji rządzącej Giorgiego Margwelaszwilego. Głosowało na niego aż 62,12% biorących udział w wyborach Gruzynów (frekwencja wyniosła 46,9% i była najniższa w stosunku do wszystkich dotychczasowych elekcji prezydenckich)⁷³. Drugie miejsce zajął, z całkiem przyzwoitym wynikiem, kandydat głównej partii opozycyjnej, ZRN, Dawid Bakradze, na którego oddało głos 21,72% wyborców. Trzeci wynik uzyskała liderka Ruchu Demokratycznego–Zjednoczonej Gruzji Nino Burdżanadze z wynikiem 10,19% głosów⁷⁴.

⁷¹ N. Edilashvili, PM Ivanishvili has high hopes in run-up to election, „Georgia Today”, nr 686, 18–24 X 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11573, (dostęp: 30 V 2014).

⁷² Z. Jgharkava, Presidential candidates: many slogans, little substance, „Georgia Today”, nr 687, 25–31 X 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11592, (dostęp: 30 V 2014).

⁷³ M. Matusiak, Gruzja: Wybory prezydenckie spokojne i demokratyczne, „Analizy Ośrodka Studiów Wschodnich”, 30 X 2013, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-10-30/gruzja-wybory-prezydenckie-spokojne-i-demokratyczne>, (dostęp: 30 V 2014).

⁷⁴ W. Wojtasiewicz, Giorgi i Irakli – nowi gospodarze Gruzji?, Portal Nowej Europy Wschodniej, 4 XI 2013, <http://new.org.pl/1489.post.html>, (dostęp: 30 V 2014).

Kolejne miejsca zajęli lider Partii Pracy Szalwa Natelaszwili (2,88%), potem przewodniczący Ruchu Chrześcijańsko-Demokratycznego Giorgi Tarmagadze (1,06%) i dalej kandydat Partii Ludowej Koba Dawitaszwili (0,6%)⁷⁵. Pozostali kandydaci uzyskali śladowe poparcie. Dawid Bakradze uznał zwycięstwo Giorgiego Margwelaszwilego i pogratulował mu wygranej. Zadeklarował, że jako lider opozycji gotów jest współpracować z rządem i nowym prezydentem. Nino Burdżanadze po początkowych próbach zakwestionowania wyniku wyborów pogodziła się z przegraną.

Wyniki wyborów zostały uznane przez społeczność międzynarodową, a prezydent-elekt otrzymał gratulacje od czołowych przywódców świata zachodniego (wśród nich od prezydenta USA Baracka Obamy oraz kanclerz Niemiec Angeli Merkel). Obserwatorzy międzynarodowi – m.in. z ramienia Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, Parlamentu Europejskiego oraz Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie – uznali elekcję za uczciwą, transparentną oraz efektywnie administrowaną⁷⁶. Natomiast przedstawiciele International Society for Fair Elections and Democracy oraz Transparency International zgłosili pewne zastrzeżenia dotyczące technicznych niedoskonałości procesu głosowania, które jednak nie wpłynęły na końcowy wynik wyborów.

Mimo wszystko tak wysokie zwycięstwo kandydata Gruzjińskiego Marzenia już w pierwszej turze głosowania zaskoczyło obserwatorów i komentatorów gruzińskiej sceny politycznej, jak i pewnie samych liderów koalicji rządzącej. Nie było ono jednak odzwierciedleniem wysokiego poparcia dla samego Giorgiego Margwelaszwilego, lecz raczej silnego zaufania społecznego dla Gruzjińskiego Marzenia i jego lidera Bidziny Iwaniszwilego⁷⁷. Wynik, jaki uzyskał Dawid Bakradze okazał się całkiem przyzwoity i potwierdził to, że ZRN nadal pozostaje główną siłą opozycyjną. Warto odnotować fakt, że po raz pierwszy w najnowszej historii Gruzji partia rządząca, która została odsunięta od władzy, nie zniknęła ze sceny politycznej (tak stało się z koalicją Okrągły Stół – Wolna Gruzja Zwiada Gamsachurdii i Gruzjińskim Związkiem Obywatelskim Eduarda Szewardnadzego), lecz przeszła do opozycji i ma swoją pokaźną reprezentację w parlamencie.

Zaprzysiężenie Giorgiego Margwelaszwilego na urząd prezydenta Gruzji

Uroczystość zaprzysiężenia prezydenta-elekt Giorgiego Margwelaszwilego miała miejsce 17 listopada 2013 r. na dziedzińcu starego gruzińskiego parlamentu w Tbilisi⁷⁸. Oprócz premiera Bidziny Iwaniszwilego, ministrów, przewodniczącego parlamentu Dawida Usupaszwilego oraz liderów Gruzjińskiego Marzenia w uroczystości wziął udział przywódca duchowy Gruzjińskiej Cerkwii Prawosławnej katolikos Elias II. Najwyższym rangą gościem z zagranicy była prezydent Litwy Dalia Grybauskaitė. W ceremonii zaprzysiężenia nie wziął udziału ustępujący prezydent ani żaden z polityków ZRN. Micheil Saakaszwili i jego współpracownicy postawili warunek, że przybędą na uroczystości tylko wówczas, gdy nowe kierownictwo państwa odstąpi od prześladowania opozycji politycznej (zaprzestanie aresztowania i stawiania zarzutów członkom ZRN) oraz zmieni decyzję o przekształceniu pałacu prezydenckiego (zbudowanego w okresie prezydentury Micheila Saakaszwilego) w siedzibę planowanego amerykańsko-gruzińskiego uniwersytetu jako przejawu niszczenia instytucji państwowych⁷⁹.

Giorgi Margwelaszwili złożył uroczystą przysięgę na konstytucję, a następnie wygłosił przemowę inauguracyjną. Stwierdził, że najgorsze lata Gruzja ma za sobą, a demokratyczne przekazanie władzy ekipie Gruzjińskiego Marzenia kończy okres postsowiecki w historii kraju. Dodał, że nowe kierownictwo państwa dołoży wszelkich starań, aby rozwijać nowoczesny, europejski model demokracji. W dalszej części wystąpienia zaapelował do Abchazów i Osetyjczyków o wspólne budowanie demokratycznej

⁷⁵ W. Baluk, Wybory prezydenckie w Gruzji 27 X 2013, „Komentarze aktualnych wydarzeń w Europie Wschodniej. Centrum Europy Wschodniej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej”, XI 2013, Lublin, s. 2.

⁷⁶ Georgia. Presidential election 27 October 2013, „OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report, Warsaw, 14 I 2014, <http://www.osce.org/odihr/elections/107509?download=true>, s. 1, (dostęp: 1 VI 2014).

⁷⁷ K. Zasztowt, Gruzja po wyborach prezydenckich: jesień patriarchów, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych”, nr 111 (1087), 25 X 2013, http://www.pism.pl/files/?id_plik=15102, s.1, (dostęp: 1 VI 2014).

⁷⁸ K. Strachota, Nowy prezydent Gruzji, „Analizy Ośrodka Studiów Wschodnich”, 20 XI 2013, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-11-20/nowy-prezydent-gruzji>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁷⁹ W. Wojtasiewicz, Koniec ery Saakaszwilego, Portal Nowa Europa Wschodnia, 19 XI 2013, http://www.new.org.pl/2013-11-19,koniecery_Saakaszwilego.html, (dostęp: 1 VI 2014).

i nowoczesnej Gruzji oraz deklarował, że deokupacja kraju oraz powrót uchodźców do swoich domów będzie jednym z priorytetów jego prezydentury. Odnosząc się do polityki zagranicznej, Margwelaszwili zapowiedział kontynuację kursu integracji z UE i NATO, wzmacnianie strategicznych stosunków z Waszyngtonem, dalszą normalizację relacji z Federacją Rosyjską (zaznaczył jednak, że przy poszanowaniu uznanych międzynarodowo granic Gruzji, jej suwerenności i integralności terytorialnej) oraz uczynienie Gruzji pomostem pomiędzy Europą a Azją⁸⁰.

Wraz z objęciem obowiązków prezydenckich przez Giorgiego Margwelaszwilego na gruzińskich szczytach władzy doszło do jeszcze jednej niezmiernie istotnej zmiany. Lider koalicji Gruzji Marzenie Bidzina Iwaniszwili, zgodnie z wcześniejszymi deklaracjami, 24 listopada 2013 r. zrezygnował z funkcji premiera i stanowisk partyjnych, tym samym wycofując się z życia politycznego Gruzji. Nowym szefem rządu został dotychczasowy, zaledwie 31-letni minister spraw wewnętrznych Irakli Garibaszwili, który całą swoją dotychczasową karierę zawodową zawdzięcza gruzińskiemu multimiliarderowi. Garibaszwili – absolwent prawa i stosunków międzynarodowych na uniwersytetach w Tbilisi i w Paryżu – zanim zaangażował się w życie polityczne Gruzji, był szefem fundacji charytatywnej Bidziny Iwaniszwilego Cartu⁸¹.

Nowy prezydent już w pierwszych dniach swojego urzędowania udał się w oficjalną podróż zagraniczną⁸². 28–29 listopada 2013 r. uczestniczył w trzecim szczycie Partnerstwa Wschodniego w Wilnie, podczas którego sygnowana została umowa stowarzyszeniowa Gruzji z UE⁸³. Ponadto w pierwszych miesiącach sprawowania urzędu Giorgi Margwelaszwili gościł jeszcze w Turcji, Azerbejdżanie i w Armenii⁸⁴.

Natomiast oddający władzę Micheil Saakaszwili jeszcze na kilka dni przed upływem drugiej kadencji opuścił Gruzję, udając się najpierw w podróż pożegnalną do Brukseli, a następnie do Stanów Zjednoczonych. W styczniu 2014 r. były prezydent Gruzji rozpoczął pracę jako wykładowca w Fletcher School of Law and Diplomacy przy Boston Tufts University⁸⁵. Ponadto w ciągu kilku miesięcy, które upłynęły od oddania władzy, zaangażował się we wsparcie dla ukraińskiej opozycji protestującej od listopada 2013 do lutego 2014 r. na kijowskim Majdanie⁸⁶. Od jesieni 2013 roku Micheil Saakaszwili nie pojawił się w Gruzji, najpewniej obawiając się wszczęcia przeciwko niemu procesów przez nowe kierownictwo państwa, takich samych jak wobec jego najbliższych współpracowników – m.in. wspomnianych wcześniej Wano Merabiszwilego czy Baczo Achalaji.

Nowi gospodarze Gruzji

Wybory prezydenckie w 2013 r. zakończyły proces zmiany władzy w Gruzji. Po raz pierwszy w najnowszej historii kraju przekazanie kierownictwa państwa dokonane zostało w wyniku wolnych i demokratycznych wyborów, a nie w wyniku zamachu stanu czy też rewolucji. Był to ewenement w skali regionu Kaukazu Południowego i nie tak częste zjawisko na obszarze postradzieckim⁸⁷.

Jednocześnie z czynnej polityki wycofało się dwóch dotychczasowych liderów Gruzji – Micheil Saakaszwili (zakończenie drugiej i ostatniej kadencji prezydenckiej) oraz Bidzina Iwaniszwili (dobrowolna rezygnacja z aktywności politycznej na rzecz deklarowanej chęci budowy społeczeństwa obywatelskiego w Gruzji). Sytuacja ta zrodziła pewne nadzieje, jak również obawy. Z jednej strony

⁸⁰ President Margvelashvili's inauguration speech, Portal Civil Georgia, 17 XI 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26693>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸¹ Z. Jgharkava, As Ivanishvili handpicks his successor, what are Irakli Gharibashvili's credentials?, "Georgia Today", nr 689, 8–14 XI 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11639, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸² N. Edilashvili, Bad news from Kiev, good news from Vilnius, "Georgia Today", nr 692, 29 XI–5 XII 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11701, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸³ W. Wojtasiewicz, EuroGruzja, Portal Nowej Europy Wschodniej, 5 XII 2013, <http://www.new.org.pl/2013-12-05,euroGruzja.html>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸⁴ Georgian President to visit Turkey, Portal Civil Georgia, 9 I 2014, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26849>, (dostęp: 1 VI 2014); President Margvelashvili to visit Azerbaijan, Portal Civil Georgia, 11 II 2014, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26934>, (dostęp: 1 VI 2014); Georgian President to visit Armenia, Portal Civil Georgia, 26 II 2014, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26979>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸⁵ Saakashvili to lecture at Tufts' Fletcher School, Portal Civil Georgia, 21 XII 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26807>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸⁶ Saakashvili addresses protesters in Kiev, Portal Civil Georgia, 7 XII 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26767>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸⁷ Z. Jgharkava, PM's dream comes true, "Georgia Today", nr 688, 1–7 X 2013, http://georgiatoday.ge/article_details.php?id=11618, (dostęp: 1 VI 2014).

po raz pierwszy w ostatnich dwudziestu kilku latach polityczni przywódcy kraju potrafili w sposób nieprzymuszony oddać władzę, z drugiej zaś nowi liderzy nie mieli wystarczająco dużo czasu do wyrobienia sobie samodzielnych i silnych politycznie pozycji. Zarówno Giorgi Margwelaszwili, jak i Irakli Garibaszwili nie posiadają dużego doświadczenia politycznego (pełnili funkcje rządowe – ministra edukacji i ministra spraw wewnętrznych – zaledwie około roku), a stanowiska, które objęli, nie zawdzięczają własnej sile politycznej (wynikającej z budowy odpowiednio silnego zaplecza politycznego), lecz namaszczeniu patrona Bidziny Iwaniszwilego.

Fakt ten nie przekreśla jednak szans na zbudowanie przez nowych przywódców politycznych Gruzji silnych pozycji politycznych, choć oczywiście bez dążenia do skupienia całej władzy w swoich rękach (casusy poprzednich prezydentów Zwiada Gamsachurdii, Eduarda Szewardnadzego i Michela Saakaszwilego). Szansą na taki obrót spraw jest chociażby zrównoważony skład parlamentu, w którym większość ma koalicja Gruzińskie Marzenie (przy odnotowaniu, że opozycyjny ZRN jest licznie reprezentowany). Ponadto premier Irakli Garibaszwili dysponuje koalicyjnym zapleczem politycznym, składającym się z sześciu ugrupowań (Gruzińskie Marzenie-Demokratyczna Gruzja, Nasza Gruzja-Wolni Demokracy, Partia Republikańska, Partia Konserwatywna, Rada Narodowa, Przemysł Uratuje Gruzję), a nie zwartym klubem parlamentarnym (tak jak to miało miejsce w okresie rządów Gruzińskiego Związku Obywatelskiego Eduarda Szewardnadzego czy ZRN Micheila Saakaszwilego). To będzie zmuszało go do zawierania kompromisów, a nie do narzucania partnerom swojej woli⁸⁸. Wydaje się, że Gruzja na obecnym etapie wzmocnienia swojej państwowości i budowy demokracji nie potrzebuje kolejnych politycznych mesjaszy, lecz raczej sprawnych zarządców i liderów z jasno sprecyzowanym planem działania.

Kwestią otwartą jest również to, czy Bidzina Iwaniszwili zechce rzeczywiście w pełni wycofać się z życia politycznego, dając nowemu premierowi i prezydentowi możliwość rzeczywistego wpływu na przebieg wypadków w Gruzji, czy też może zdecyduje się na ingerowanie w kierowanie państwem w sposób zakulisowy⁸⁹. Kilka miesięcy, które upłynęły od przekazania władzy przez Micheila Saakaszwilego i Bidzinę Iwaniszwilego, świadczą raczej o realizacji pierwszego z wariantów.

Z pewnością w Gruzji rozpoczął się kolejny niezwykle istotny i ciekawy okres transformacji politycznej. Jej kolejnym sprawdzianem będą wybory samorządowe zaplanowane na 15 czerwca 2014 r.⁹⁰

---

⁸⁸ C. Deloy, The candidate in office, Giorgi Margvelashvili, favourite in the presidential election in Georgia, "Political Analysis of Foundation Robert Schuman", 27 X 2013, <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/oee/oee-1463-en.pdf>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁸⁹ W. Wojtasiewicz, Giorgi and Irakli in place of Misha and Bidzina, Portal New Eastern Europe, 19 XII 2013, <http://www.neweasterneurope.eu/node/1078>, (dostęp: 1 VI 2014).

⁹⁰ Idem, Minister skazany, Portal Nowej Europy Wschodniej, 2 III 2014, <http://new.org.pl/1691.post.html>, (dostęp: 1 VI 2014).